

Kystverkets beredskap mot akutt forurensning

ÅRSRAPPORT 2011

KYSTVERKET

Innhold

- Forord
- Akutt forurensing
- Kilder og årsaker til akutt forurensning
- Innrapporterte varsler for 2011
- Kystverkets beredskapsavdeling
- KYV beredskapsvaktlag
- Beredskapsressurser
- Aksjonsnivåene
- Kort beskrivelse av den statlige aksjonen i forbindelse med M/S Godafoss

Forord

Året 2011 hadde en økning i antall varsler inn til beredskapsvaktlaget på ca 100, til 1402. Likevel har utslippsmengden gått ned. Det kan tyde på at kunnskap i forbindelse med varsling av akutt forurensning er bedre, men grunnlaget for å fastslå dette er usikkert.

Totalt ble det i 2011 registrert utslipp tilsvarende 1423 m³. Av dette er 736 m³ listet under "Annet." og skyldes hovedsakelig utslipp av gjødsel fra landbruk.

I februar, på det kaldeste dette året, inntraff hendelsen med containerskipet Godafoss. Denne hendelsen gav Kystverket og de involverte parter en utfordring med tanke på isforhold og kulde generelt. Det totale utslippet av tungolje var 115 m³ hvorav 79 m³ ble samlet opp.

Kystverkets beredskapsvaktlag, Kystverkets trafikksentraler og operative medarbeidere i løstjenesten, utgjør kystverkets 1. linje beredskapsorganisasjon. Disse enhetene i samarbeid med andre myndigheter og organisasjoner, har oppgaven med å hindre og begrense akutt forurensning.

Jeg vil benytte anledningen til å takke bidragsytere, Kystverkets samarbeidspartnere og ikke minst ansatte i Kystverket, som daglig forhindrer og begrenser akutt forurensning, for innsatsen i 2011.

Med hilsen

Johan Marius Ly
Beredskapsdirektør

Med akutt forurensning menes forurensning av betydning, som inntreffer plutselig og som ikke er tillatt etter forurensningsloven. Dette kan dreie seg om akutte utslipp av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller til grunnen.

Akutt forurensning

Kystverket er myndighet etter forurensningsloven ved akutt forurensning. Alle meldinger om akutt forurensning skal meldes til Kystverket, som gir råd og bistand og vil lede en eventuell statlig aksjon.

Det er forurenser som skal gjøre nødvendige tiltak når akutt forurensning skjer. Kystverket påser at dette blir utført. Beredskapsvaktlaget til Kystverket mottar og behandler en stor mengde ulike varsler om akutt forurensning eller fare for slik forurensning hvert år. Varslene blir loggført og danner grunnlaget for statistikk over akutt forurensning. Innrapporterte hendelser som ikke har ført til akutt forurensning, årsaker til uhellene og typer forurensning er ikke inkludert i denne statistikken. Disse hendelsene er imidlertid beskrevet i Kystverkets vaktlogg.

Kilder og årsaker til akutt forurensning

Mangfoldet, variasjonen og kompleksiteten når det gjelder årsaker og hendelser er stor. Værforhold, årstid og hvor uhellene skjer har også stor betydning for konsekvensene. Noen områder er ekstra sårbare for utslipp av miljøskadelige stoffer, og det er derfor ikke nødvendigvis bare utslippsmengden som er avgjørende for skadeomfanget. Stoffenes egenskaper er svært forskjellige og skadebegrensende innsats krever kunnskap om og bruk av ulike metoder og utstyr.

Alle varsler som Kystverkets beredskapsvaktlag mottar, har blitt delt inn i to hovedkategorier etter kilde til forurensningen – landbasert og sjøbasert aktivitet. Deretter er det gitt større oppløselighet ved at landbaserte hendelser igjen er delt inn i hendelser knyttet til industri, bunkersanlegg, nedgravde tanker, landtransport og en siste kategori kalt annet, hvor bl.a. landbrukshendelser er inkludert. Sjøbaserte hendelser omfatter hendelser knyttet til skip og petroleumsvirksomheten på norsk sokkel.

Varslingsrutinene er slik at det skal varsles, selv om det ikke er avklart om situasjonen vil føre til forurensning. Beredskapen rundt slike uhell skal sørge for rutiner og tilgjengelig utstyr som kan begrense skadeomfanget dersom situasjonen skulle føre til forurensende utslipp.

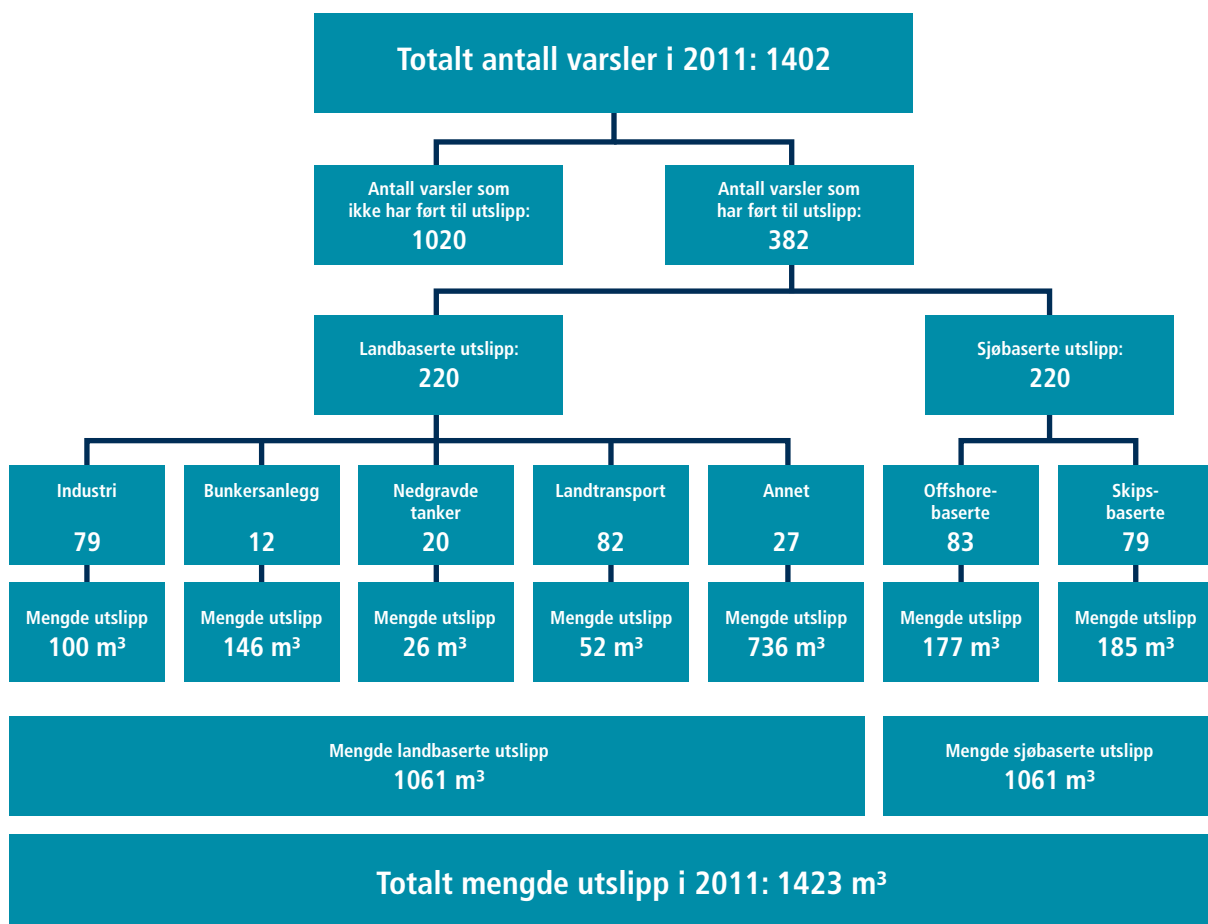
Uansett hvor gode beredskapsplaner man lager, er det til slutt godt trent og øvet personell som er avgjørende for utfallet av en hendelse.

I 2011 mottok Kystverkets beredskapsvaktlag rundt 1400 varsler om akutt forurensning eller fare for akutt forurensning. Av dette var det litt over 1000 varsler som ikke forårsaket akutt forurensning. Det er en liten økning i antall varsler i forhold til foregående år, mens utslippsmengden er nær halvert i forhold til 2010.

Innrapporterte varsler for 2011

Alle varsler om hendelser blir behandlet av beredskapsvaktlaget i den hensikt å unngå akutt forurensning. Dersom akutt utslipp har skjedd er målet å begrense miljøskadene mest mulig. Basert på Kystverkets vaktloggdatabase, føres det statistikk over akutt forurensning, men ikke over hendelser som ikke har ført til akutt forurensning.

Ett varsel inn til vaktlaget kan resultere i alt fra to-tre til flere titalls loggførte aktiviteter som er nødvendige for å avklare situasjonen. Det sier seg selv at et varsel kan utløse hektisk aktivitet, for å unngå akutt forurensning. Det at mange varsler ikke fører til utslipp, skyldes delvis at det er liten forurensningsfare i utgangpunktet og at situasjonen ikke utviklet seg til at det ble noen forurensning, og delvis at vaktlaget iverksetter tiltak som avverger forurensning. Det kan f. eks. være at det blir beordret slepebåt for å hjelpe et skip inn i trygt farvann.

De 382 hendelsene som førte til utslipp i 2011, ble fordelt på henholdsvis 220 landbaserte- og 162 sjøbaserte hendelser. Det er de landbaserte kildene som bidrar med den klart største mengden forurensning, 1061 m³, mens 362 m³ kom på sjøen.

En stor del av utslippene til land, som er listet under "annet", er utslipp av husdyrgjødsel. (Ett utslipp var på 600 m³ her ble det meste sugd tilbake til bingen.) På sjø er det petroleumsbaserte utslipp som utgjør den største mengden

Tabellene under viser tendenser til at mengden av offshorebaserte utslipp går ned. Når det gjelder mengden av landbaserte og skipsbaserte utslipp er det mer usikkert å si noe om.

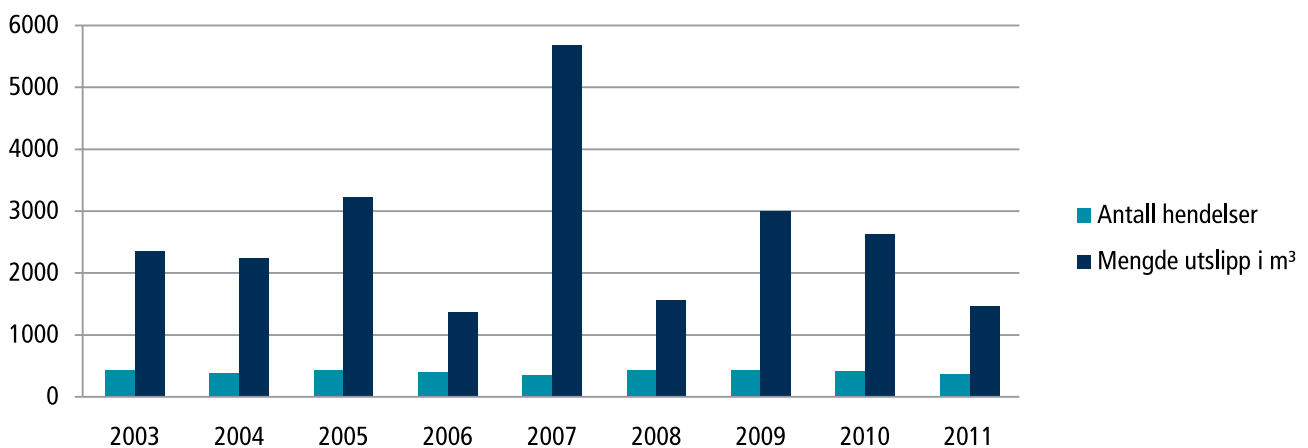
Oversikter over antall hendelser og utslipp fra 2003 til og med 2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antall hendelser	427	381	429	402	358	437	425	405	382
Mengde utslipp i m³	2345	2234	3223	1357	5681	1562	2997	2619	1423

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Offshorebaserte	1792	687	1864	386	4698	648	370	348	177
Landbaserte	496	1184	1332	896	341	805	2125	2224	1061
Skipsbaserte	57	363	27	75	642	109	502	106	185

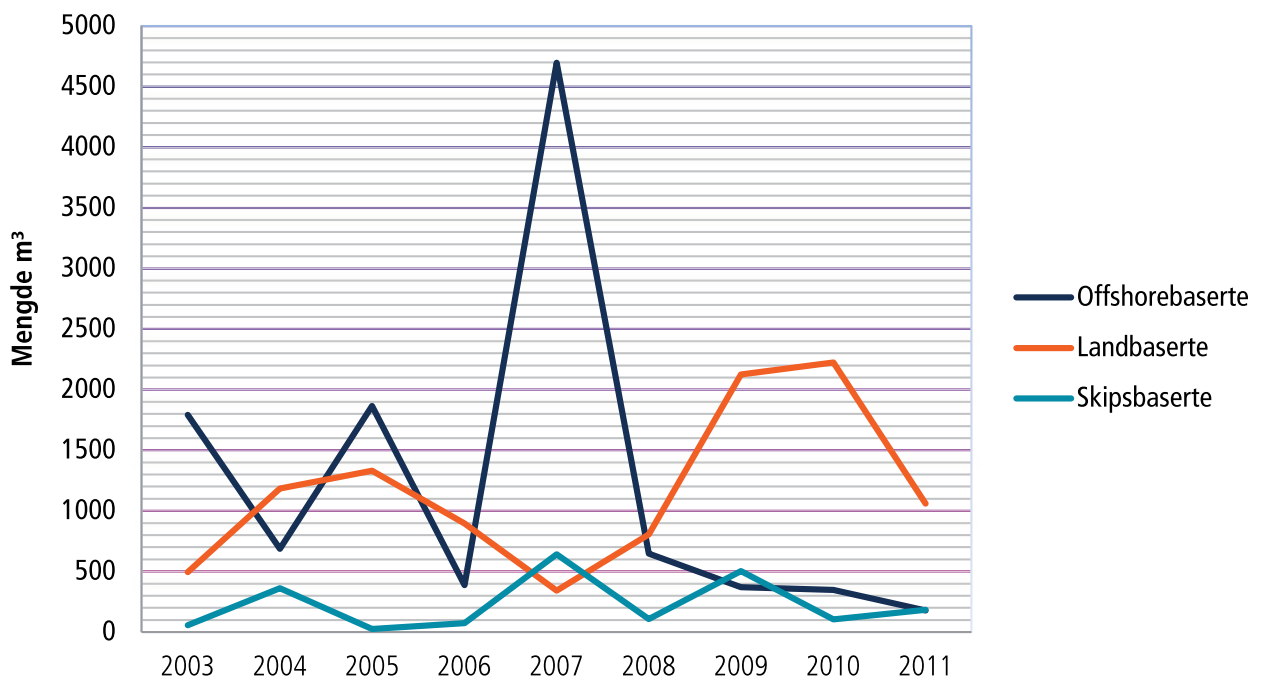
Diagrammet nedenfor viser sammenhengen mellom antall hendelser som har ført til utslipp og mengde forurenset stoff som er sluppet ut.

Antall hendelser og mengde

Utslippsmengde fra 2003 til og med 2011

Hvis vi sammenlikner med tidligere år, er antallet hendelser som har ført til utslipp tilnærmet konstant, det vil si rundt 400 pr år og den totale mengden forurensning som er sluppet ut er på ca. 2500m³ pr. år. Det siste betyr ikke at det fremdeles ligger forurenset masse igjen, men i denne oversikten er ikke opptatt forurenset masse med.

Kystverkets beredskapsavdeling

Kystverkets beredskapsavdeling har som oppgave å håndtere hendelser med akutt forurensning etter kravene i forurensningsloven. Avdelingen var i 2011 lokalisert i Horten med stasjoner i Bergen og Tromsø.

Beredskapsavdelingen, som består av ca 30 personer, ivaretar statens ansvar og oppgaver innenfor beredskap og aksjoner mot akutt forurensning. Avdelingen er preget av operativ virksomhet og personell med høyt kunnskapsnivå. Personellet har bred kompetanse og mange har deltatt i flere statlige aksjoner mot akutt forurensning nasjonalt og noen i internasjonale oppdrag og aksjoner. Samlet utgjør dette en erfaring og kunnskap som gjør Kystverket og Norge til et kompetansesenter for beredskap mot og håndtering av akutt forurensning.

Kystverkets beredskapsvaktlag

Beredskapsvaktlaget består av 4 personer som til sammen har nødvendig kompetanse for å håndtere alle varsler. Vaktlaget går en uke av gangen og må være på tjenestestedet på dagtid den uken de har vakt. Utover normal arbeidstid er det en hjemmevaktordning som krever at vaktlaget skal kunne stille i aksjonssentralen i løpet av to timer. I ferier og andre høytider er vaktlaget forsterket med ytterligere en person. Sammensetningen av vaktlaget gjør det i stand til å kunne starte en aksjon.

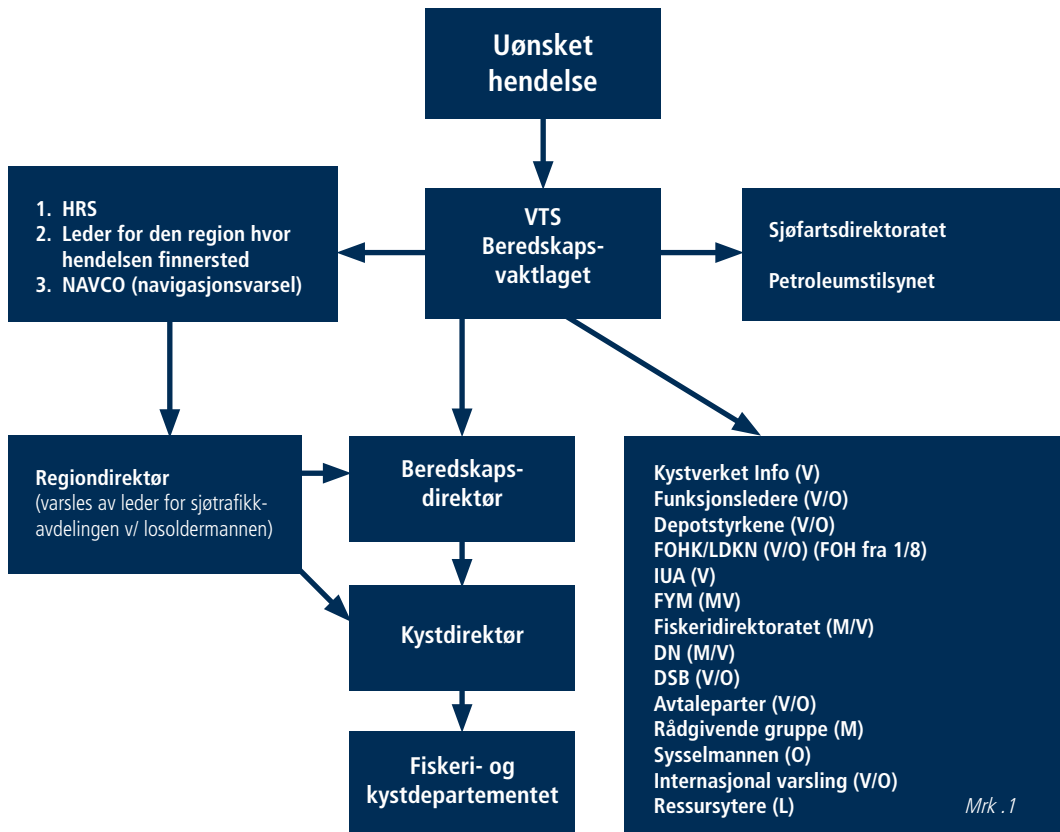
Varslene til beredskapsvaktlaget kommer fra Kystverkets trafikksentraler, 110-sentralene, Hovedredningsentralene, Petroleumstilsynet, Kystradio, Kystverkets overvåkningsfly, Tromsø satellittstasjon, lufttrafikkjenesten, private virksomheter og privatpersoner. I tillegg kommer det også varsler som følge av internasjonale avtaler.

Alle varslene vaktlaget mottar blir behandlet og tatt stilling til. Noen varsler blir raskt sjekket ut da de ikke utgjør noen fare for akutt forurensning, mens andre varsler må følges opp med beredskapstiltak så fort som mulig for å hindre eller begrense utslipp. Vaktlaget fører tilsyn med forurenseres eller kommunens håndtering av inntruffet akutt forurensning uansett hvor i Norge det skjer. Dette krever gode rutiner innad og overfor samarbeidende parter.

Hver morgen er det vaktmøte hvor de siste 24 timers hendelser drøftes og sjekkes ut. På dette vaktmøtet deltar også trafikksentralen i Vardø, som overvåker skipstrafikken langs det meste av landet. Ved vaktbytter deltar også Sjøfartsdirektoratets beredskapsvakt.

Figuren under viser hvordan Kystverket i sin beredskapsplan har organisert sitt varslings- og mobiliseringssystem for raskt å kunne iverksette nødvendige tiltak ved en uønsket hendelse.

Figuren under viser hvordan Kystverket i sin beredskapsplan har organisert sitt varslings- og mobiliseringssystem for raskt å kunne iverksette nødvendige tiltak ved en uønsket hendelse.

Mrk. 1 Varsling/kontakt tas iht gjeldende avtaler, situasjonen som har oppstått og behovet for kontakt. Den som normalt skal foreta varslingen er oppført i parantes: V = vakt, O = operasjon, M = miljø, L = logistikk SFT = Statens forurensningstilsyn, FOHK = (Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (Stavanger), LDKN = Landsdelkommando Nord-Norge (Bodø)) erstattes av FOH fra 1/8 2009 (Bodø), IUA = Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning, FYM = Fylkesmannens miljøvernnavdeling, DSB = Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, HRS = Hovedredningssentral, Navco = Nasjonal koordinator, DN = Direktoratet for naturforvaltning. P.til = Petroleumstilsynet

Beredskapsressurser

Ved alvorlige hendelser samles vaktlaget og ved behov kan vaktlaget forsterkes med ytterligere beredskapspersonell. Dersom situasjonen utvikler seg vil Kystverkets beredskapsdirektør beslutte statlig aksjon hvor hele Kystverkets aksjonsorganisasjon mobiliseres. Noen av ressursene som kan mobiliseres er:

- 16 store depoter med oljevernustyr og 190 manns depotstyrke
- 4-5 oljevern fartøy og en rekke mindre fartøyer
- 5 slepefartøy
- 1 spesialutrustet overvåkningsfly

I tillegg til egne ressurser ber Kystverket om bistand fra andre samarbeidspartnere. En av de viktigste samarbeidspartnere i det daglige er Kystvakten. 11 av kystvaktens fartøyer har oljevernustyr ombord.

Kystverket samarbeider også med Norsk Oljevernforening For Operatørselskap (NOFO), som på vegne av operatørene har etablert en beredskap mot akutt oljeforurensning på norsk kontinentalsokkel

Kystverket har avtaler med andre myndigheter og organisasjoner om samarbeid og bistand ved uønskede hendelser, også internasjonale avtaler.

Beredskapspersonell som skal delta i forbindelse med forurensningsaksjoner, både private, kommunalt og statlig ansatte, trener jevnlig, slik at de er forberedt i ulike situasjoner som krever handling.

Internasjonale avtaler

- IMO – OPRC Konvensjonen (+OPRC/HNS)
- Bonn-avtalen
- København-avtalen, mellom de nordiske landene
- Barentshav-avtalen
- EMSA
- EU
- Arktisk Råd – EPPR arbeidsgruppe
- ICE, rådgivning ved kjemikalieuhell
- NorBrit-avtalen

Nasjonale samarbeidspartnere

Aksjonsnivåene

Dersom et akutt utslipp bekjempes av ansvarlig forurensner eller kommune, fører Kystverket tilsyn med håndteringen av hendelsen og gjennomføringen av tiltakene for å begrense miljøskadene. Om nødvendig, kan Kystverket gi pålegg om konkrete beredskaps- og aksjonstiltak, kreve opplysninger og at ansvarlig forurensner setter i verk miljøundersøkelser.

Dersom den private eller kommunale beredskapen ikke strekker til, kan Kystverket helt eller delvis overta ledelsen av aksjonen. I slike tilfeller vil den private, kommunale og statlige beredskapen sammen bekjempe utslippet, under ledelse av Kystverket.

Rederinæringen har ikke krav om å ha egen beredskap mot akutt forurensning. Statens beredskap er derfor først og fremst dimensjonert for å bekjempe akutt forurensning fra skip.

Forenklet fremstilling av aksjonsnivåene ved akutt forurensning

Privat virksomhet, kommune og staten har dimensjonert sin beredskap gjennom miljørisikoanalyser og beredskapsanalyser. Analysene legges til grunn for disse aktørenes beredskapsplaner. Kystverket har ansvar for at den nasjonale beredskapen mot akutt forurensning er mest mulig samordnet. Det gjøres først og fremst gjennom kurs og øvelser, felles beredskapsaktiviteter og forskning og utvikling. Organiseringen av den kommunale og statlige aksjonsorganisasjonen er svært lik. Det bidrar til en effektiv samordning og arbeidsfordeling når kommunene bistår i en statlig aksjon. Både private og kommunale beredskapsorganisasjoner har plikt til å aksjonere og bistå staten ved større hendelser der Kystverket leder innsatsen.

Ved landbaserte hendelser og hendelser i havner og med nærområder er det kommunale brannvesenet ofte de første på stedet. Erfaringene viser at kommunene stadig blir bedre til å håndtere mindre tilfeller av akutt forurensning selv. Kystverkets vaktlag bistår med råd og veiledning. De beredskapspliktige virksomhetene har utstyr og kompetanse til å bekjempe akutte utslipp fra egen virksomhet. Kystverket påser at det iverksettes tiltak slik at det ikke oppstår miljøskader eller ulemper.

Ved hendelser i petroleumsvirksomheten iverksetter det ansvarlige operatørselskap avbøtende tiltak. Ved større utslipp vil operatørselskapet mobilisere NOFO. NOFO ivaretar operatørselskapenes beredskap mot akutt forurensning og iverksetter skadebegrensende tiltak dersom en akutt forurensningssituasjon oppstår, men det ansvarlige selskapet har det overordnede ansvaret.

Det skjer flere større og mindre hendelser i løpet av et år. Nedenfor er det en kort beskrivelse av en større hendelse som skjedde 2011 og som ble en statlig aksjon.

M/S Godafoss

Det islandske containerskipet "M/S Godafoss" grunnstøtte ca. klokken 20.00, torsdag 17. februar 2011 på Kvern skjær, mellom Asmaløy og Kirkøy utenfor Hvaler. "Godafoss" er 165 meter lang og 14664 grosstonn og ble bygget i 1995. Det ble tidlig slått fast at den hadde rundt 800 tonn tungolje om bord. Det ble registrert lekkasje i to tanker midtskips, hver med 250 tonn olje. Skipet hadde slagside på rundt 7 grader, og det ble tidlig observert olje på vannet. Skipet hadde 439 containere ombord. Mannskapet var i god behold.

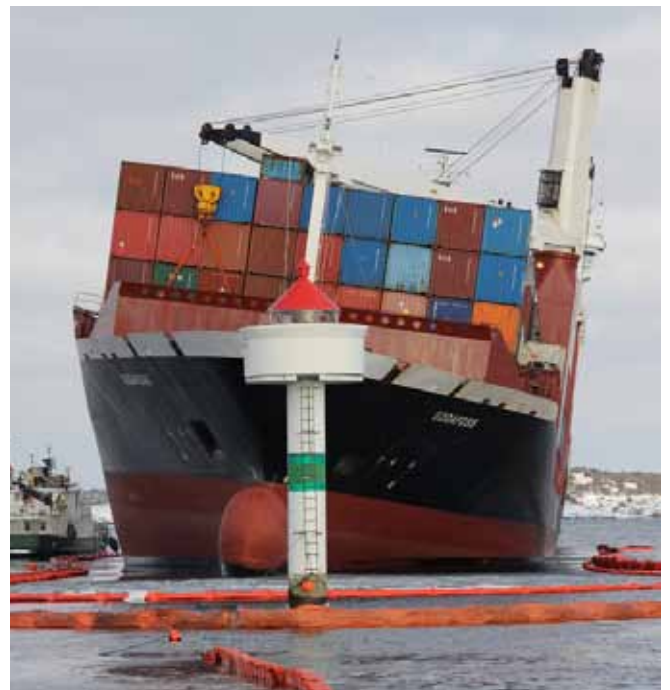
Kystverket varslet tidlig det interkommunale utvalget mot akutt forurensning (IUA) i Østfold, som mobiliserte sine mannskaper. Senere ble IUA Vestfold, Telemark og Agder fylkene varslet. Ved midnatt overtok Kystverket ledelsen for oljevernaksjonen, og det ble en statlig aksjon.

Ved en statlig aksjon vil Kystverket mobilisere egne mannskaper og fartøyer, samt be om hjelp fra andre bistandsyttere, som bl.a. Kystvakten og den svenske Kustbevakningen.

Vær- og isforholdene viste seg imidlertid å utgjøre en stor utfordring for aksjonen. Det var til tider rundt 20 grader minus. Olje kan samle seg i is og snø, og sammen med kulde og korte arbeidsdager vinterstid bidro dette til at innsatsen ble ekstra utfordrende, og innvirker på mange sider av hvordan oppryddingsinnsatsen kan gjennomføres. Slike forhold medfører også større ulykkesrisiko enn ved operasjoner på andre tider av året. Sikkerhet for personellet er en svært viktig faktor.

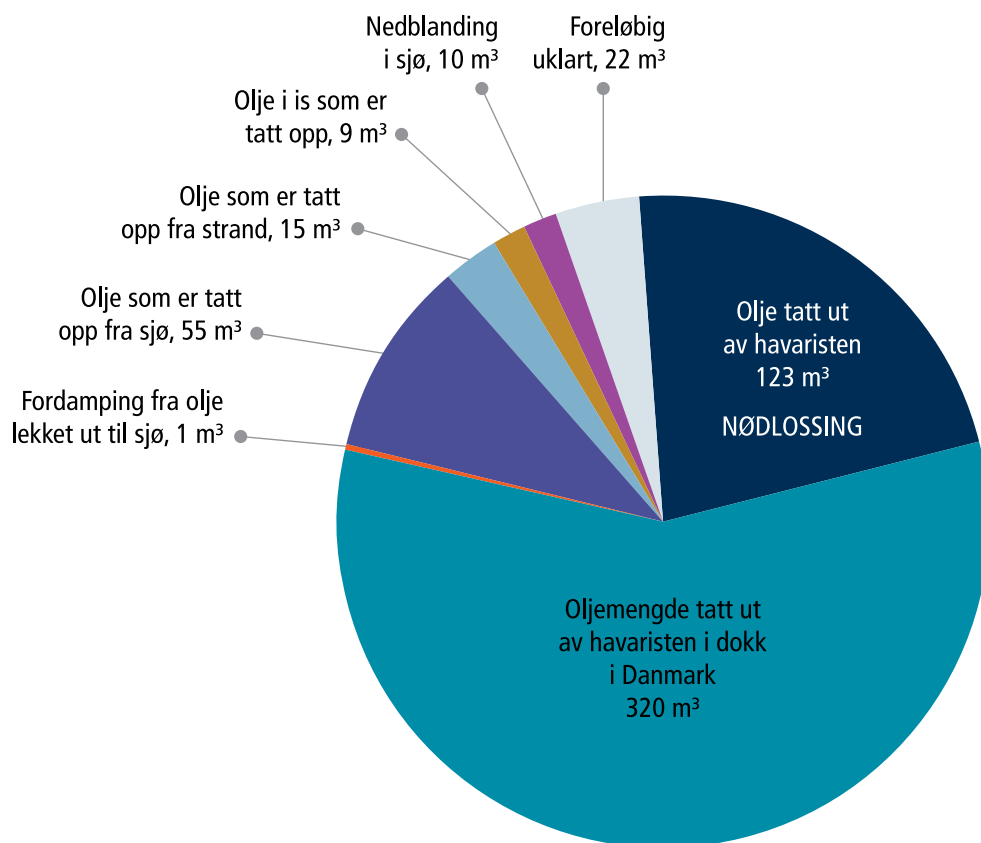
Flere fartøy fikk problemer med kjøling, da kjølesystemene ble tilstoppet av is/issørpe. I tillegg ble utstyret satt på prøve. Noe av materiellet ble porøst som følge av kulde, samt at isen kuttet opp annet utstyr.

Likevel ble selve aksjonen ganske vellykket. Strømforholdene i Oslofjorden gjorde at oljen ble ført med havstrømmen opp langs Østfoldkysten over til Vestfold og nedover ytre del av Telemarskysten. Deler av oljeforurensningen ble observert så langt sør som Ryvingen i Aust-Agder. I og med at mye av området var islagt fungerte isen også som en lense som delvis hindret oljen i og nå land. Oljen nådde derfor strandsonen bare noen få steder. Under denne aksjonen ble mye av oljen tatt opp på sjø. Gunstige værforhold, bortsett fra kulden, og nytt teknologisk utstyr gjorde at fartøyene kunne drive oppsamling gjennom hele døgnet.

Noen nøkkeltall verdrørende oljeregnskapet

Arbeidet med opprydning er i slutten av mai 2011 er arbeidet nærmest slutført.

Det ble igangsatt en rekke miljøundersøkelser Når det gjelder målinger i det marine miljøet viser disse helt normale verdier. Derimot ble over 1000 døde fugler registrert, hovedsaklig ærfugl.

Kostnaden for hele aksjonen har kommet på rundt 85 millioner kroner.

Varslingstelefon ved akutt forurensning:

Luftfartøy via lufttrafikkjenesten.
Skip varsler via VTS eller Kystradio.
Petroleumsvirksomheten gjennom HRS/
Petroleumstilsynet til Kystverket

Tlf.: 33 03 48 00

Ved landbasert utslipp:
110

Faks: 33 03 49 49

E-post: vakt@kystverket.no

KYSTVERKET

Tlf.: 07847

Postboks 1502
6025 Ålesund

post@kystverket.no

www.kystverket.no